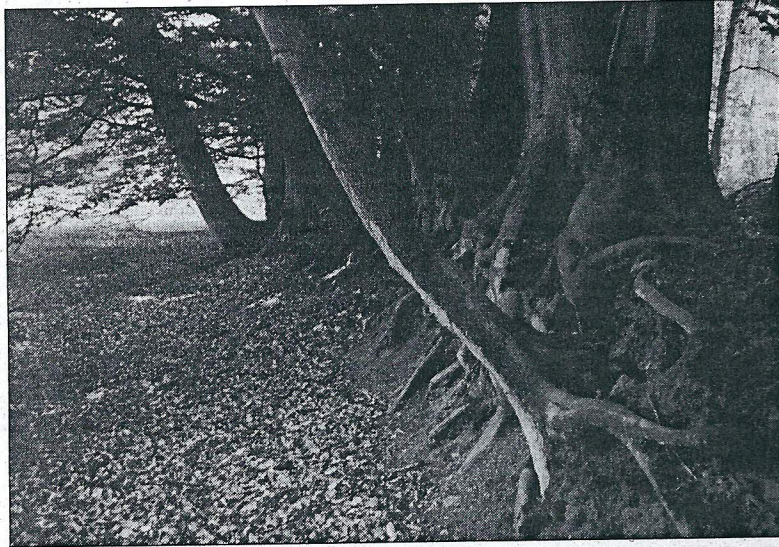

'met de billewaag duur 't Tukkerlaand'

Een landschap waar iedereen zich prettig voelt, dat mag je wel zeggen van het Springendal. Klaterende beken en sprankelende bossen maken het tot een van de fijnste plekken in Twente, zeker op een snikhe- te zomerse dag. Zoek er maar niet naar produktiebosen, ruilkavels en snelwegen, want die vind je er niet. Wel bolle zandpaden en akkertjes, overhuifd met oude bomen. Over het Twentepad wandelen we door een lispelend bronnenbos.

door Frank Flippo

 et ligt in Noord-Twente en luistert naar de fraaie naam 'Springendal', oftewel vallei van de bronnen. Je komt er door vanuit Almelo de bus te pakken naar Ootmarsum en uit te stappen bij de kerk in Vasse. Vasse is een klein, saai dorpje. Voorbij de kerk stuit je vanzelf op het informatiebord aan de rand van de weg. Het is verweerd, maar met wat goede wil prima te lezen. Er staat een kaartje van de omgeving in afgedrukt, dat teken ik over voor de zekerheid. Ik leer er ook iets over Vasse. Het werd voor het eerst vermeld in 797. Met Mander en Geesteren vormden zij de 'Driesschichtige Marke', een uitgestrekt woest gebied dat de hele grensstreek van Noord-Twente besloeg. Vasse was een onbetekend buurtje met verspreide boerderijen langs zandpaden. Een dorp werd het pas, nadat er een kerk werd gebouwd, in 1801. Vasse is ook in 1996 piepklein, met veel bomen en hier en daar oude Saksische houten huizen, maar het meeste is nieuwbouw-eenheidsworst als overal. De winkels zijn op één hand te tellen, het postkantoor zit in de supermarkt. Al gebeurt er niets in Vasse, de rust wordt tenietgedaan door de vrachtwagens die elke minuut langsende ren. Mijn afkeer daarvan is zo groot, dat ik wacht met het verwisselen van mijn sokken tot ik buiten het dorp ben. Daar staat een groot, gerieflijk restaurant, zo'n accommodatie die alleen kan bestaan van feesten en partijen. Van het lokale toerisme hoeven ze het niet te hebben. Een uitgestorven boel, op wat wel-

gestelde dames en heren na die zich op het terras tegoed doen aan een cocktail. Het wordt vandaag warm en broeierig: dertig-plus. Een vervelose wegwijzer prikt richting Springendal. Hij is oud genoeg om museale waarde te bezitten, maar nog steeds in gebruik, een zeldzaamheid in een Nederland dat even snel van huisstijl wisselt als een reclameman van stropdas. Ook het lage hekje om de hoek is mij lief. In gele gebarsten verf beveelt het diverse rondwandelingen aan via gele paaltjes die in het bos allang zijn weggerot. Dit is veel leuker dan zo'n aangeveegd, af openluchtmuseum, zoals in het nabijgelegen Ootmarsum. Ik volg de wijzer Springendal. Bij een splitsing verderop houd ik links. Even verder splitst de weg zich in een vork waarvan de helft verhard is. Die neem ik. Naast de splitsing vind ik eindelijk een fatsoenlijke berm, een plekje om mijn warme wollen sokken aan te trekken. Je moet hier in Twente altijd een paar kilometer buiten het dorp zijn, voordat je een weijtje of een rommelig stukje grond vindt, waar je rustig kunt zitten. Nu ja, wat heet: overal-fietsende oudjes in geruïne korte broeken en hoge kousen om de bleke kuit. Slappe witkatoppen zonnemutsjes op, van die dingen die wereldwijd in alle toeristenwinkels te koop zijn. Jammer genoeg is het meest versprei-

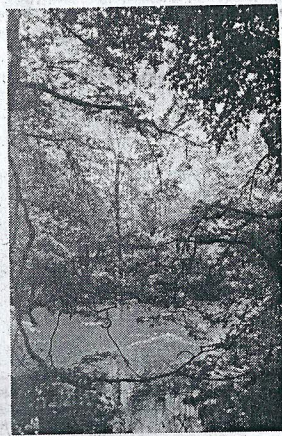

de hoofddeksel ook het meest lullige. Zou lulligheid de grootste gemeen deler zijn van een wereldcultuur? Bij elke splitsing loopt er een echtpaar vast, op klaaglijke toon discussiërend: 'Is het deze weg? Nee Kees, daar weet jij helemaal niets van. Ik heb je nog zo gezegd dat het die is.' 'Maar het staat toch op de kaart? Misschien weet deze meneer het...' Misschien wel, maar deze meneer wil dat niet. Niet kijken, dat werkt; ze laten me ongemeed. Na een flauwe heuvel ben ik eindelijk die saai schaduwoze cultuursteppe uit. Daar daalt de weg in het dal van de Mosbeek, met twee watermolens in vol bedrijf; de molen van Bels en de molen van Frans. Bels bezoek ik eerst. Het aangrenzend terras zit ondanks het ochtenduur al halfvol goedgemutste lieden. Binnen is het net een Veluwe herberg met al dat rustieke donkere hout en die jacht-trofeeën aan de muur. Het personeel zit binnen rond een zware tafel gemelijk te zwijgen. Buiten fonkelt en schittert een schoepenrad in klaterend water. Terwijl ik het rad vanuit verschillende hoeken fotografeer, word ik op elke voetstap steeds gevolgd door een oudere man-met-fiets die niet kan wachten tot hij daar alleen is. In het schuurtje is een grauwe, kleine expositie over molens. Buiten is het vanaf hier tot Ootmarsum één en al schoonheid wat de klok slaat, als je het Nivon-Streekpad Twente volgt, tenminste. Dat loopt van even voorbij Almelo in een boog door Noord-Twente, in de driehoek Almelo-Springendal-Oldenzaal. Bij de Molen van Bels zie ik daarvan de eerste markeringen. Zandwegen met eiken bollen over ronde akkers en weiden, en af en toe gluurt een statige Saksische boerderij tussen de coulissen. Verderop bezoek ik de Molen van Frans. De expositie binnen gaat over de lokale geschiedenis, flora en fauna.

Wijze oude man

Onder een houten dak met rode panelen liggen stapels verweerd haardhout. Naast het afdak en het lispelend schoepenrad zie je bijna vanzelf een Wijze Oude Man staan, die op zijn stok leunend in zwaar dialect welsprekende levenswijsheden debiteert, starend over de kroostbedekte poel waar de beek is afgedamd. Maar nu staan er andere oudjes, fris gewassen en geschoren en met slappe witte mutsjes op. Ze staan wat bedremmeld te kijken. Onwennig de blik afwendend, bestijgen ze na een minuut hun smetteloze stalen rosen, ondanks hun ouderdom jachtig, steeds weer verder naar het volgende 'highlight'. Telgen van een industriële generatie, die nooit loskomt van het presteren en het vergaren. Het eeuwig draaiende schoepenrad roept bij hen geen nostalgisch verlangen op. Toch is ook dit een industrieel monument, alleen uit een tijd dat het begrip industrie iets anders betekende: niet alleen repetitie, maar ook ambacht, op basis van wat de directe omgeving gaf. Langs de beken maalden molens graan en cichorei, sloegen olie uit raapzaad en lijnzaad en maakten papier. En het water klotste... 'Daar achterin Twente is het landschap nog natuurlijk', vertelde mij gisteren een oude Fries: 'Je hebt er geen produktie- en ontginningssystemen met genummerde vakken, zoals in Drenthe. Daar bestaat het Twente

nog van eeuwen geleden.' De boeren hebben hier niet de gewoonte om lanen te rooien en het daarbij te laten; in ieder geval planten ze nieuwe. De lappendeken blijft op die manier in ere. De lanen, glooiingen en bronnenbossen zijn niet alleen daarom aantrekkelijk; een dergelijk landschap bezit een universele aantrekkingskracht, want in waterrijk, heuvelend en bebost land worden steevast de oudste menselijke sporen gevonden. Ook onze verre voorouders struinden het liefst door een savanne-achtig, half open, half bebost landschap. Zuid-Limburg wordt niet alleen platgelopen, omdat het zo gezellig zuidelijk is, want de Limburgers houden zelf ook het meest van hun heuvels. Dit overpeinzend, vermaal ik mijn middaghap, terwijl een tractor in een wolk van stof langsrijdt en de boerenzoon daarin mij groet. Dat doet iedereen hier; deel van de vanzelfsprekende sociale controle. Even voorbij de molen staan drie boerinnen te praten. Op zoek naar het bronnenbos spreek ik ze aan. Ze schakelen gelijk over op Nederlands. 'Moet je haar hebben', zeggen ze en wijzen op de kleinste en meest spraakzame vrouw. 'In het dagelijks leven geeft ze rondleidingen voor toeristen. Dat worden er ook hier steeds meer; vergis je niet in de rust.' Zou men op het platland ooit iets anders zeggen dan dat er te veel vreemdelingen van buut'n komen? Ze 'komt van Vasse', maar woonde drie jaar in Bunnik, bij Utrecht. Haar man had een baan als jachttopziener in Soest. Mooi was het er zeker, maar de mensen waren er veel minder gemoedelijk. Ze werd verteerd door heimwee, werd er zelfs ziek van.

de koetjes, de bomen en de boerderijen. Voor een stedeling leeg, want mensen zie je er weinig lopen. Die zitten in en om de boerderijen. Misschien moet je die eerst kennen om het land volledig te kunnen waarderen.

Spanrupsen

'Wil je naar Springendal? Ik loop wel even met je mee tot het begin van het pad. Hier in en dan omlaag tot je bij een driesprong komt. Daar naar links, met de bocht naar rechts mee en dan gelijk links het bos in. Eerst loop je langs een kleine camping, dan langs een boerderij. Daar woont een grappige vrijgezelle man, die allemaal aparte dingen over Twente verkoopt. Moet je zeker ev'n kom'n kijk'n.' Ze zwaait als ze op haar fiets weg-hobbelt. Ik recapituleer de uitleg: voorbij de molen van Frans een tijdje doorlopen tot een pad naar rechts. Dat doe ik: onderaan de heuvel komt hij uit op een vork, met dit pad als linkerbeen. Ik stap over naar

het rechterbeen. Dat loop ik uit en ziedaar, aan mijn linkerhand een bordje Springendal en het eerste bos. De LAW gaat dezelfde kant op. Een vinkje maakt een tussenlanding op mijn hoofd en schiet verschromp de struiken in.

De eerste meters door dit bloeiende bos krijg ik gelijk te maken met een euvel dat me tot Ootmarsum zal vergezellen: van takken neerdalende spanrupsen die zich laten vallen op je kleding, in je nek en in je oren, aan kleverige spinseldraden die op je gezicht blijven kriebelen. Hier en daar zijn ook al planten ingesponnen. Ik heb mij laten vertellen dat dit de larven zijn van de stippelmot. Meer dan eens sta ik ergens stil, terwijl tegelijkertijd iets zachts en krioelends neerdaalt in mijn nek. De spanrups verwijderen is een teer klusje. Als je hem te hard beetpakt, knijp je hem kapot. Kleverige haakpootjes krijg je alleen fatsoenlijk los met voorzichtigte rukjes. Terwijl ik mijn eerste spanrups lospeuter, registreren mijn oren een geritsel als van kleine vlammetjes, maar ik zie nergens vuur. Ik kijk scherper en zie overal torretjes, mieren, sprinkhanen, bladluizen en lieveheersbeestjes. De droogte helpt de insecten in hun massale aanval op alles wat jong en sappig is: rusteloze bedrijvigheid van vernietigende insectenlegers. De vogels krijgen het druk dit jaar. Intussen neemt de hitte toe. Een geschikte plek voor een pauze vind ik vlakbij de camping, waar gras van de campinggazons is overgeslagen naar de bosgrond. Ik schrik op uit mijn dommel als de eerste wandelaars mijn pad kruisen: twee vijftigers, een man en een vrouw, met een randstedelijke tongval.

'Je hebt een mooi tijdstip uitgekozen', zegt de man. 'Is dat zo?', vraag ik. 'Hoe laat is het dan?'

'Half twee.' 'Ik heb nog een kater van gisteren, toen ik samen met vrienden drie flessen wijn wegwerkte in de tuin,

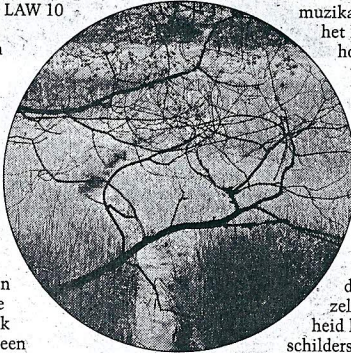
nog spontane gedachten en gevoelens kunt hebben.

De gezellig gebuikte, goedmoedige man vertelt: 'We lopen een tweedaagse van het Nivon, via Ootmarsum naar Vasse, met een overnachting vlak over de grens', zegt hij, en duwt me het boekje in de hand.

'Ja, mooi weer vandaag, maar wel warm', zegt de vrouw, haar korte grijze haar is nat van het zweet. En ze willen door. Daar gaan ze weer, en ik doe zelf ook mijn sokken weer aan. Elke vier à vijf kilometer maak ik er even blotevoetenwerk van. Dat trekt me de dag door, samen met mijn uiterst kalm tempo. Afwassen in beekjes doe ik niet, want beekwater is daarvoor te zeldzaam in dit vervuilde en overbevolkte land..

Leuke leu

Het pad maakt een rechte hoek en in de verte schemert de hei van de Paardenslenkte. Hier voegt het Noaberpad, LAW 10 Nieuweschans-Emmerich, zich bij de route en blijft tot Ootmarsum gelijk op lopen. Ik loop tot ik stuit op een bord dat 'tuugkistjes', midwinterhoorns, spreuken, kaas, eieren, honing en nog veel meer te koop aanbiedt. Ik loop een erf op, een hond blaft en vliegen zoemen om mijn hoofd. Een schuur in, vol zelfgemaakte prullaria. Achterin voegt zich schuifelend een kleine, ronde, schuchtere man bij me. Met een korte knik beantwoordt hij mijn groet. Hij ruikt naar zweet en koeiemest. Geduldig ontcijfert hij de Twentse spreuken. Een aantal heeft betrekking op 'de vrouw' die onbe-

daghitte. Even verderop zit een groepje zestigers te recreëren op een witplasticke tuinameublement. Hun stationcar staat twee meter verder. De licht bemoste picknicktafels negerend, kijken ze prinsheerlijk op verstelbare kussens uit over de hei. Ze zeggen niets, behalve: 'Mooi hè?' Of: 'Moet je nog een slokje?' gevolgd door: 'Jaha.' Of: 'Hmm?' Bermtoerisme langs de LAW. 'Je mag best aan die tafel daar gaan zitten hoor', zeggen ze met een air of de tafels van hen zijn.' Ik verexcuseer mij.

Voorbij de hei begint ineens het bronnenbos. Waarlijk het hoogtepunt. Een kleine wereld van schoonheid, dit Springendal. Bron voor bron, beek voor beek laat het zijn glimlachend gezicht zien. Je zou er vele dichtregels aan kunnen wijden. De beken werken verkoelend op de drukkende hitte. Ondanks de geringe regenval van de afgelopen maanden is het bos fris. Overal is de muzikale klank van het levende water hoorbaar, dat

water waar je op allerlei manieren in, tussen en omheen loopt. Rustige beekdalen waarvan er vroeger zoveel waren, maar die door de schaarse en zeldzame schoonheid kregen. De schilders van vroeger zagen die schoonheid ook al.

Kijk maar naar Ruysdaels schilderijen. Alleen lag die toen nog voor het oprapen. Tegenwoordig moet je ervoor naar Springendal.

Eens was heel Twente zo! Grillige boomwortels, een 'boom-eilandje' temidden van een golvend zonnovergeten gazon, spiegelende vijvers met monumentale beboste kragen, ligweiden waarop je moederziel alleen kunt liggen soezen. Sporen van tuinaanleg verraden het oude landgoed dat hier eens lag. Ik pluk anno 1996 weer eens de vruchten van het adellijke egoïsme, dat door alles voor zichzelf te willen houden, onbewust al die schoonheid aan ons doorgaf. Tussen de hoge halmen van een bloeiende wei lig ik te soezen, overhuifd door monumentale boomkruinen.

Daarna loop ik er nog uren rond en schiet van pure opgetogenheid mijn rolletje vol. Hier is het mooi, en hier nog mooier, en hier! Met tegenzin verlaat ik Springendal en ruil het in voor het ook lang niet lelijke cultuurlandschap daarbuiten. Maar het hoogtepunt is voorbij. Toch blijft het hier mooi en lieflijk, tot aan de torentjes van Ootmarsum toe. Opgewekt priemen ze boven uit boven een houtwal, en hoffelijk ontwijkt de LAW de Ootmarsumse nieuwbouw langs een oud boerenpad. Zo loop je heel geleidelijk Ootmarsum binnen.

Othmar

De naam van dit oudste stadje van Twente is ontleend aan de Frankische legeraanvoerder Othmar, die er in de middeleeuwen een nederzetting stichtte. Rond 1300 kreeg Ootmarsum stadsrechten. De centrale kerk is 'een zeer typische Westfaalse pseudo-basiliek van Bentheimer steen, uniek in Nederland', volgens het bordje. Mooi is dit godshuis zeker. Ootmarsum had vroeger een Commanderie van de Duitse Orde. Dat was een verpleeghuis voor kruisridders die ziek of gewond waren teruggekeerd. Ootmarsum 1996 ademt een grote verstand. Alles fonkelt er en je ziet er bijna alleen rijken en toeristen. Gelijk al in de eerste straat zit zo 'n typische rijke toeristen-galerie: veel goud- en glimmende voorwerpen,

pijnlijk perfect verzorgde klanten en verkopers. In al zijn poenerigheid kun je het toch niet lelijk noemen, het wonderlijke beeldje voor de galerie en dat op het marktplein zijn grappig en wonderlijk.

Op het marktplein spoel ik mijn voeten bij een waterspuitende zwerfkei en word onmiddellijk omgeven door luidruchtige jongetjes. 'Hé, Cowboy Henk!', roept er één, want ik draag een Havana-hoedje. 'Mag ik je handtekening?' 'Zigeuner!', roept een ander. Ze komen uit Enschede, Zomerkampers op mountainbikes en in een strak dwangbus van een programma, als ik hoor wat ze in een paar dagen tijd allemaal doen en zien. Het ene moment zwermen ze joelend rond, het andere moment is iedereen weer foetsie, in ijltempo naar het volgende programma. Tegen de tijd dat ik mijn rustige avondhapje heb voltrokken en mijn eten bezinkend naar de overkant van het plein kuier, volbrengt de jongensgroep zijn tweede luidruchtige invasie op het dorpsplein. Dan is het alweer half zeven. Bussen naar Almelo gaan niet meer, maar wel naar Oldenzaal, en daar kun je op de trein stappen. Zo komt alles toch nog goed. ■

Informatie

VVV Ootmarsum: tel. 0541-292183
Camping: 'Bij de Bronnen', Wittebergweg 16-18, tel. 0541-291570/292041. Alleen reizende jongeren niet toegelaten. Deze onvriendelijke toevoeging vond ik ook bij de andere camping vlakbij Springendal, 'De Witte Berge'. In plaats daarvan vermeld ik daarom een derde camping, waar wel iedereen welkom is: De Haer, Rossummerstraat 22, Agelo (tussen Ootmarsum en Oldenzaal), tel. 0541-291847. Jeugdherberg: In Nijverdal, Salland, is er een, maar de jeugdherberg in Uelsen, vlak over de grens ten noorden van Vasse, is veel dichterbij (ongeveer 10 km van Springendal): Jugendherberge Linnenbachweg 12, Uelsen, tel. (D)5942-718. Ligt aan het Noaberpad.

dus ik lig voorlopig best.'

Ze kijken me misprijzend aan en maken aanstalten om door te lopen, maar ik wil nog even op hun kaart kijken.

'Niet te lang hoor, want we moeten verder.' De man houdt het geplastificeerde ding ondersteboven. Ik probeer de goede kant naar me toe te draaien, maar hij houdt het tegen. Kort wijst hij waarheen ik ga, maar lang genoeg om het verder zonder kaart af te kunnen. Nu ik zeker weet dat de roodgele markering door Springendal naar Ootmarsum voert, maak ik me geen zorgen meer. Even later komt er weer een stel, ditmaal twee Brabanders. 'Ja, Heeze is ook mooi, maar ge wil ook wel eens wat anders zien, hè.'

Is het normaal dat een mens steeds iets anders wil zien? Is het groen om zijn huis niet afwisselend genoeg? Volgens mij is het juist dat affe dat mensen massaal op de vlucht doet slaan uit hun woonomgeving, juist dat verzakelijke waardoor men wegtrekt, op zoek naar plekken waar je

trouwbaar zou zijn en 'mooie vrouwen, die je nooit lang de jouwe kunt noemen'. Stuit ik hier op persoonlijk leed? Niet naar vragen. Wel wil ik weten wat 'tuugkistjes' zijn: dekenkistjes. De bordjes met spreuken kosten maar f 1,50. Ik koop het toepasselijke 'met de billewaag duur 't Tukkerlaand' wat 'te voet door Twente' betekent. 'Twentse leu, leuke leu' is ook een leuke, maar die bewaar ik voor een volgende keer, want zoveel leuke leu ben ik vandaag nog niet teg'nkeume.

Exact aan het eind van de lange laan die ik daarna afloop, staat een auto. Het ding blijft twintig minuten recht in mijn vizier. Daar baal ik van. Een van de aardigste kijkdingen is het verdwijnpunt van een laan in de verte, terwijl de voeten stappen. Je komt dan in een prettige, poëtische gedachtenstroom. En verdraaid, hij rijdt weg zo gauw ik hem passeer. Die plek biedt behalve een blik op het verdwijnpunt, een golvend zicht over een lila heideveld, 'De Paardenslenkte', dat trilt in de mid-